

NEVES EGRI PÜSPÖKÖK

*TELEKESY ISTVÁN, ESZTERHÁZY KÁROLY,
PYRKER JÁNOS, SZMRECSÁNYI LAJOS*

TELEKESY ISTVÁN 1633-1715

Telekesy István egri püspök egy Vas megyei nemesi családból származott. 1633. augusztus 20-án látta meg a napvilágot Csömötén. Tanulmányait Sporonban kezdte, majd a nagyszombati egyetem papnevelő intézetében folytatta, később a bécsi Pázmáneumban végezte a teológiát. 1657 őszén kezdte meg négy éves tanulmányát Róma városában, a híres Collegium Germanico-Hungaricumban. Pappá szentelésének pontos ideje és helyszíne 1660. május elseje, Róma. Első szentmiseáldozatát szentelése után öt nappal mutatta be. Még ebben a hónapban visszatért hazájába, s elkezdte lelkes munkáját, amely egész életére jellemző volt. Már egész fiatalon 1673-ban az akkori győri püspök kanonokká és főesperessé nevezte ki. 1686. december 16-án Habsburg Lipóttól megkapta a tihanyi apátságot. 1699. június 28-án a Magyar Kamara elfogadta egri püspöknek, de ezt a megtisztelő, viszont nagy felelősséggel járó főpapi címet csak sok rábeszélés után fogadta el. Amikor négy hónappal később, 1699. október 29-én Eger városába érkezett nagy szegénység fogadta. Püspöki munkáját a megújítás és az újjáépítés jellemezte. Telekesy István kitartó munkája a mai napig is látszik és hatással van az egyházmegye életére. Nagyszámú építkezései és lelki megújulása máig hat és érezteti hatását számunkra. Munkásságát három nagy részre tagolhatjuk. Elsősorban olvashatunk egyház szervezési munkájáról, amellyel megerősítette a lelkipásztori ellátást a püspökségében. Másodszor gazdasági tevékenységéről, amely fellendítette egyházmegyéjét. Harmadszor pedig Telekesy politikai szerepét foglaljuk össze. Több forrás is a tulajdonunkban van arról, hogy a török vész után, amikor sajnos a hívek lelkipásztori gondozása hatalmas sebet kapott, Telekesy István püspök hogyan ért el sikereket egyházfői működése idején. Kiemelkedő szervezői tehetségét tükrözi, hogy Egerben megalapozta a papnevelést egy papnevelő intézet megalapításával. A szeminárium abból a célból jött létre, hogy a súlyos paphiányt enyhítse. A püspök ezt a feladatát, saját tollával a következő szavakkal örökítette meg, „a plébánosok számának megsokszorozása” céljából. Az intézetet Szűz Mária oltalma alá helyezte, ahogy 700 évvel korábban Szent István egész hazánkat. Az egri szeminárium 1705-ben nyílt meg. Az oktatást egy híres tanító rend, a jezsuiták végezték kezdetben. Ebben az évben négy papnövendék végzett, akiket ebben az évben Telekesy pappá is szentelt. Telekesy István a papnevelő szemináriumnak ajándékozta a saját könyvtárát élete végén, ezzel is buzgón támogatta a papnövendékek lelki fejlődését. A katolikus keresztény élet megújulásának másik kulcsa a megfelelő papképzés mellett, hogy sok új templomot is emeltetett az egyházmegyéje területén, illetve a régi templomokat, amelyek a török vész idejében romlásnak indultak, felújította. Templomépítési stratégiája meghatározó volt. A török elnyomás alatt épült mecsetet átalakította plébániatemplommá. Új templomot építtetett Kápolnán, Felsőtárkányban,

Felnémeten. Az azóta is páratlan szépségű, és jelen korunkban a turisták olyannyira kedvelt célpontja, a püspöki palota megépítése is Telekesy István munkásságának köszönhető. Püspöksége idején nagy gondoskodással fordult a betegek gondozásához is. Nagy összeget adományozott az egri jezsuitáknak abból a célból, hogy megalapítsák az első gyógyszertárat. Ez a patika 1714-ben nyílt meg. Telekesy István püspök nagyon jól bánt az anyagi javakkal. Főpapi szolgálata alatt nagyon sokat fejlődött Eger városának gazdasága, amelyből tudta finanszírozni a sok építkezést és fejlesztést az egyházmegyéjének területén. Telekesy István figyelmét lekötötte a szabadságharc kibontakozása is. Eger városát a kurucok ostromolták. A várost Telekesynek fel kellett adnia. A kuruc vezető szabad elvonulást ígért, ennek ellenére az agg püspököt elfogták és Cserép várában raboskodnia kellett. Ez a raboskodás a püspök politikai nézetét nagyon befolyásolta. Rákóczi Ferenc politikájában fontos volt ugyanis, hogy egy katolikus főpapot megnyerjen magának. Ez meg is történt Telekesy személyében. Magyarországon Ő volt az egyetlen egyházfő, aki hátat fordított a Habsburg háznak, s a kuruc vezér Rákóczi Ferenc oldalára állt. Rákóczi Ferenc meg is látogatta Eger városában a püspököt. Ez a találkozás 1705. február 28-án történt. Fontos még megemlítenünk, hogy a szabadságharc viharában Ónódon 1707 májusában országgyűlést hívtak össze. Ez az országgyűlés monda ki, s Telekesy István püspök írta alá először, a Habsburg-háznak lemondását a magyar trónról. Az öreg püspök tehát mindvégig hűséges maradt Rákóczi Ferenc kuruc vezérhez. Az 1709-es év viszont fordulatot vett hazánk történelmében. A Habsburg császári csapatok visszafoglalták Magyarországot. Rákóczi Ferenc mindenképpen meg akarta tartani Szolnok és Eger városát, de ez az idő előre haladtával egyre reménytelenebb vállalkozásnak tűnt. Az osztrák csapatok 1710. október 24-én érkeztek Eger város falai alá. A város ágyúzását és a kurucok kiüldözését viszont csak november 22-én kezdték meg. Addig türelmet gyakoroltak a labancok. Telekesy István a „kuruc püspök” is jobbnak látta a vár feladását, hogy a további vérontást elkerülje. 1710. december 1-én ez meg is történt.

Az püspök öreg korában 82 évesen hunyt el Egerben 1715. március harmadikán. Ekkor már nagyon beteg volt. Díszes temetése is méltatta földi nagyságát az egri püspöknek. Érdekesség, hogy amikor újra temették a püspököt 40 évvel a halála után, testét épen emelték ki a korábbi sírboltozatból. Tudjuk, hogy az ilyen és ehhez hasonló csodákat Isten csak a kiváló szolgálóinak adja meg. Ez a csoda is utal Telekesy István egri püspök mély hitére és életszentségére, amelyet egész földi életében tanúsított.

ESZTERHÁZY KÁROLY 1725-1799

Gróf Eszterházy Károly 1725. május 4-én született a mai felvidék területén Pozsony városában. A szülővárosában kezdte meg tanulmányait. Már egészen ifjú kora óta érezte Isten meghívását a papi szolgálatba. A tanárai nagyon fiatalon felfedezték a tehetségét. Tizenhat esztendősen már a nagyszombati egyetem hallgatója. Húsz évesen kikerült Rómába teológiát tanulni a Collegium Germanico-Hungaricumba. 1748-ban huszonhárom évesen szentelték fel pappá, és még ebben az évben megszerezte a teológiai doktorátusát. Miután hazaérkezett a fiatal gróf szorgalmas lelkipásztori munkába fogott. Sokat prédikált, gyóntatott, betegeket látogatott, tanított. Ha előfordult, hogy egyik keresztény haragban állt a másikkal rögtön próbálta őket kibékíteni. Az akkori kor legnagyobb kihívását a protestantizmus térnyerése jelentette. Eszterházy sok kálvinistát visszacsábított a katolikus egyházba. 1759. november 6-án lett Vác püspöke. Ezt a tisztséget csupán három évig gyakorolta. 1761. október tizedikén ugyanis egri püspökké nevezték ki, de még egy évig Vácon maradt, hogy befejezhesse a munkáit, amelyeket elkezdett. Ezért csak 1762. június 28-án érkezett Eger városába. Gróf Eszterházy Károly személye példaképként rajzolódik ki előttünk. Egész életében kerülte a zajos szórakozást, a fényességet, csillogást és a túlzásba vitt pompát. Úgy élte a barokk kor jellemzően pompás stílusát, hogy Ő mindig is távol tartotta magát a nagy fényűzésektől. Távol tartotta magát mindenféle hangos mulatságtól. Öreg korában is ragaszkodott aszketikus életmódjához, szigorú napirend szerint élt és dolgozott. Minden nap mutatott be szentmisét, sokat prédikált. Órák hosszat gyóntatott, hogy gyógyulást adjon a lelkeknek, vagy órák hosszán át utazott és betegeket látogatott, hogy elősegítse a rászorulóknak testi gyógyulását. Nagy figyelmet fordított az egyházmegyéjéhez tartozó papokra. Olyan szigorú követelt meg papjaitól, amelyet saját magától is. Gyakran látogatta őket, és segítette is munkájukat ha rászorultak. A püspök figyelmességére jellemző, hogy az öreg papoknak külön intézményt hozott létre. A kiváló művészeti ízléssel megáldott püspök idején nagyon sok külföldi művész telepedett le Egerben. Szobrászok, festők, márványosok, asztalosok. Ezek a művészek nem csak megalkották azt a rengeteg alkotást, amelyeknek Eger köszönheti a mai turisztikai központi szerepét, hanem ezzel párhuzamosan a város egy szellemi központtá is vált hazánk észak-keleti régiójában. Nyugodt szívvel kijelenthetjük, hogy ha nem lett volna számunkra Eszterházy Károly, Eger városa sem nyerte volna el mai barokkos építészeti jellegét. Ezzel kiemelve a várost a többi kisváros sorából, méltó püspöki központtá téve azt. Eszterházy nagybirtokosként nagyon jól gazdálkodott az anyagi javakkal. A pénzt nem fényűzésre költötte. Nagyon sok templomot építtetett, vagy művészileg fejlesztett. Az egyik legnagyobb alkotása, amelyet készíttetett, s azóta is az egriek büszkesége, a székesegyház főoltárképe. Az oltárkép egy régi csodás

hagyományt mesél el. Szent János (aki az egyházmegye védőszentje!) olajban való főzését örökíti meg. A mai érseki palotát, az akkori püspöki rezidenciát is fejlesztette. Püspöksége alatt két szintes lett a palota, s egy magán kápolnával is ékesítette az épületet.

Telekesy István püspök papnevelő munkáját is folytatta tovább Eszterházy Károly. A papnevelő szemináriumot kibővítette egy új szinttel majd egy új kelet - nyugat irányú szárnyat is építtetett az intézmény bővítése céljából. Eszterházy Károly életének legkiválóbb érdeme, hogy Egerben egyetemet szeretett volna alapítani. Az egyetem alapításával komoly szándékai voltak. Nem tükrözi ezt jobban saját beszámolója: "Soha semmi sem szerezhett volna lelkemnek nagyobb örömet ennél ... mert hiszen, amikor ennek a líceumnak alapjait lefektettem és nagy költséggel be is fejeztettem, semmi másért nem tettem, mint szeretett hazámért és a közjóért, hogy itt a Múzsák otthonában, a királynak hű és a hazának hasznos polgárokat formálni lehessen." A püspöknek ez az álma életében azonban sajnos megghiúsult. Ő egy négy fakultásból álló (teológia, filozófia, jogi és orvosi) önálló egyetemet akart létrehozni. Az alapító szándéka csupán 2016. június elsején valósult meg, a folyamatos politikai csatározások miatt. 1762 októberében Mária Terézia elé állította az egyetem állami elismerésének kérelmét, de ő ezt nem fogadta el. Eszterházy a saját pénzén csillagvizsgálót épített az iskolának, amely máig megtekinthető. A mestereket, akik építették Angliából hívta, s a kor legmodernebb tudományos technológiával készült el. Később, halálakor a püspök a saját könyvtárát is a líceumra hagyta. Gróf Eszterházy Károly 1799. március 15-én hunyt el 74 éves korában. A gyászszertartása is, ahogy a püspök egész élete, került a pompát.

PYRKER JÁNOS LÁSZLÓ 1772 - 1847

1772. november 2-án, a Fejér megyei Nagylángon született. 1789-ben Pécsen végzett a bölcséleti és jogi akadémián, majd 1792 októberében, Lilienfeldben belépett a ciszterci rendbe. 1796 őszén pappá szentelték, majd 1812. július 12-én apáttá választották. I. Ferenc császár 1818. augusztus 18-án szepesi püspöknek nevezte ki, nem sokkal később, 1819. április 18-án Bécsben püspökké szentelték. Ezt követően, 1820. májusától, már velencei pátriárkaként tevékenykedik. A Velencében töltött hét esztendő alatt kitűnő érzékkel gyűjtötte a 16-17. századi itáliai festők műveit. Ezeket (majd 200 darabot) 1836-ban a Nemzeti Múzeumnak adományozta. A többnyire vallásos témájú képek jelenleg a Szépművészeti Múzeumban tekinthetők meg. 1826. november 9-én I. Ferenc császár egri érsekké nevezte ki, 1827. április 15-én a pápai jóváhagyást is megkapta. 1827. június 18-án XII. Leó pápa az egri pátriárka érsek címet adományozta Pyrkernek. 1827. szeptember 17-én érkezett Egerbe, szeptember 18-án iktatták be tisztségébe. 1847. december 2-án hunyt el Bécsben. Kívánságának megfelelően testét a lilienfeldi temetőben helyezték örök nyugalomra, míg szívét az egri katedrális altemplomában a kripta központi részén temették el, mert mint mondotta: „A szív, mely Egerért dobogott, az legyen az egrieké”.

Pyrker János érsek és Eger városa

Legfontosabb rendelkezése a mai klasszicista főszékesegyház, az egri Bazilika építése (1831-1836) volt, melynek tervezésére a Rómában tanult, általa a legnagyobbnak tartott Hild József építész nyerte meg. Belső díszítésével a velencei Marco Casagrandet bízta meg. A fő- és mellékoltárok elkészítését pedig saját magánvagyonából finanszírozta. Az érseki palotához új szárnyat csatolt. Eredetileg itt szeretne volna elhelyezni az Itáliában gyűjtött képeit. Nem sokkal Egerbe érkezését követően elkezdte a vár rendbetételét, mely akkor egy vigasztalan romhalmaznak bizonyult. Kijavíttatta, környezetét rendezte, sétálókertet telepíttetett, s a „Setét kapuban” elhelyeztette Dobó István síremlékét. A gyógyvizekre alapozva fürdőházat, fogadókat, istállókat építtetett. Pyrker Jánosnak az egri fürdőépítkezései révén jelentős, el nem évülő érdeme van napjaink magasfokú fürdőkultúrájának megteremtésében. Költséges munkálataival a város idegenforgalmának is megvetette alapjait. Létrehozta az egri Kaszinó Társaságot, mely a város társadalmi és gazdasági fejlődésének egyik fontos motorja volt a szabadságharc utáni években. Szorgalmazták például a minőségi szőlőművelést, borászkodást, sőt itt született döntés például az anyaváros utcáinak kivilágítására állandó lámpások beszerzéséről. A városszépítő bizottság megalapításával az érseknek elvitathatatlan érdem

jutott a mai Eger városképének kialakításában. Eger város lakossága részére igen súlyos terhet jelentett a helységben állomásozó katonaság elhelyezése. Ezen is iparkodott az érsek-földesúr segíteni, s az ezzel kapcsolatos terheket jelentős mértékben enyhíteni. Így, megvásárolta a mai Dobó István Gimnáziumot, renováltatta azt, majd az épületet kaszárnyává alakította, s átadta a városnak használatra. Míg a tisztek lakhelyéül a Korona címet viselő vendéglőházat alakította át. Pyrker nevéhez tűzvédelmi rendelet megfogalmazása is fűződik, melyet a város közgyűlése el is fogadott. A rendelet nem csupán a város, de az érseki rezidencia védelmét is szolgálta. Előírta például, hogy évente egyszer gyakorlatozás során át kell vizsgálni valamennyi tűzoltó eszközt. Ő építtette a szarvaskői szurdokutat a zarándokok közlekedésének könnyítésére, valamint engedélyezte a zsidók letelepedését a városban.

Oktatás

1828-ban a falusi tanítók képzésére megalapította a tanítóképzőt, ugyanis felismerte: képzettség nélküli tanítók a gyermekek nevelésében, eredményes munkát nem végezhetnek! Támogatta az elemi iskolai népoktatást, sőt szándékában állt egy lánynevelő intézet alapítása, melynek kivitelezője, utódja, Bartakovics Béla lesz, ki az angolkisasszonyok rendjét telepíti a városba. Rajziskolát hozott létre a mesteremberek inasai és segédei tökéletesebb szakmai képzésére. Élére Joó Jánost állította. Részükre alapította a vasárnapi iskolát is, hol ünnep- és vasárnapokon a „főbb szükséges tudományok elemeibe célszerű oktatást nyerhetnek.” Pyrker éltető elemének érezte a zenét. S mivel elégedetlen volt a helyi székesegyház ének és zene együttesének színvonalával, megreformálta azt. Megszervezte és képezte a bazilika kórusát és zenekarát. Modernizálni és működtetni szerette volna az egri Lyceum tornyának csillagdáját is, ám ezt a káptalan visszautasította.

Pyrker érsek egri könyvtára

A nagyműveltségű főpap könyvtára jól tükrözte tulajdonosa tudományok iránti tiszteletét: teológiai, bölcséleti, jogi, orvosi, nyelvi, filozófiai, stilisztikai, esztétikai témájú kötetek sorakoztak polcain. Rendkívüli érdeklődést mutatott a német nyelvű irodalom iránt. (A német irodalom történetével foglalkozó szakkönyvek Pyrkert a mai napig számon tartják.) A magyarországi német nyelvű költészet jelentős alakjává vált. Termékeny szerző volt, de kizárólag német nyelven alkotott, mert a magyar nyelvet nem tartotta alkalmasnak ünnepélyes témáihoz. Stuttgartban, 1845-ben 3 kötetben kiadták összes német nyelvű művét. Mein Leben című önéletrajzi munkája azonban már csak posztumusz jelenhetett meg.

SZMRECSÁNYI LAJOS EGRI ÉRSEK 1851-1943

A sáros megyei Darócon született 185. április 24-én. Apja Szmrecsányi Ödön, anyja Berzeviczy Mária volt. Anyai nagyapja, Berzeviczy Vince a Kassai Magyar Színház alapítója volt. Alapfokú tanulmányait Debrecenben végezte a gimnázium hat évét Eperjesen az utolsó két évet Egerben a kisszemináriumban végezte el. 1867-től lett az egri papnevelő intézet kispapja. 1873. augusztus 28-án, Lévay Sándor segédpüspök szentelte pappá. Kápláni éveit Kápolnán majd Miskolcon töltötte. 1882-ben az egri érsek szertartója és szentszéki aljegyző, 1891-ben érseki titkár, 1900-ban címzetes apát, majd 1901-ben érseki irodaigazgató lett. 1893-ban címzetes, 1899-ben rendes, 1904-ben éneklő kanonok lett az egri káptalanban. 1904-ben nevezték ki egri segédpüspökké. 1912. február 29-én, Samassa József bíboros-érsek, koadjutor (utódlási joggal rendelkező) segédpüspökké nevezte ki. XV. Benedek pápa, 1912. március 26-án, címzetes cyrrói érsekké nevezte ki. Samassa bíboros-érsek halála (1912. augusztus 20.) után, ő foglalta el az egri érseki széket. A hűségesküt I. Ferenc Józsefnek szeptember 21-én tette le. Párvy Sándor szepesi püspöktől vette át a palliumot, december 12-én. Miniszterelnöki javaslatra belső titkos tanácsos lett 1913. február 17-én. Mint főpap az országgyűlésben a főrendi ház tagja volt, ahol a közjogi és törvénykezési bizottságban kapott feladatot. Az uralkodó 1913. április 21-től, kinevezte a vallási és tanulmányi alapot felügyelő bizottság tagjává. Az 1919-es vörösterror idején a kommunisták helyi vezetői, két alkalommal tartóztatták le. XI. Pius, 1929-ben pápai trónálló címmel tüntette ki. 1937-ben ünnepelte érseki szolgálata negyedszázados évfordulóját.

Érseki szolgálatának fontosabb eredményei

Intézkedéseivel számos pozitív változást ért el az egyházmegyében. Átszervezte az egyházmegyét, fellendítette a hitéletet, megnövelte a papság a plébániák létszámát, melynek következtében új egyházközségeket alapított.

	1912	1937
papnövendékek	69	119
áldozópapok	365	466
betöltött plébániák	199	226
helyi lelkészségek	4	9
kápláni helyek	----	36
hitoktatói állás	----	34
népiskolai tantermek	865	1235
néptanítók	888	1200

1931-ben, egyházmegyei zsinatot tartott, melynek eredményeként a kor új kihívásaira megpróbált a hitélet elmélyítésével a lelkipásztori tevékenység és a helyi egyházkormányzás hatékonyabbá tételével hatékony és korszerű válaszokat adni. Férfi és női és szerzetesrendeket telepített az egyházmegyébe, melyek főleg oktatással és szociális feladatokkal foglalkoztak. (Mezőkövesd: *jezsuiták*, Mezőnyárad: *szaléziak*, Nyíregyháza: *ferencesek*) Női rend az egyházmegye 29 helyén működött, ebből 15 tanítással, 6 szegénygondozással, 2 gyermekvédelemmel, 4 helyen internátus (bentlakásos kollégium) működtetésével foglalkoztak. Nagy részben az ő támogatásával, 1937-ig 25 templom, 54 kápolna, 61 iskola kápolna épült. A templomépítéseket és azok felszereltségét az Egyházmegyei Szépművészeti Bizottság létrehozásával segítette. Egyházközségi önkormányzatokat hívott életre az egész egyházmegyében, bevonva a helyi döntéshozatalba a világi katolikus híveket. Átszervezte, megújította az egyházmegyei tanfelügyeleti rendszert. 5 fiú és 4 leány internátust alapított. Az országban elsőként ő szervezte meg a római katolikus fiú felsőfokú kereskedelmi iskolát és az első római katolikus jellegű, felső mezőgazdasági iskolát. Ezenkívül, 2 leánygimnázium, 2 tanítóképző intézet, 1 fiú, 3 polgári leányiskola, 2 női kereskedelmi szaktanfolyam működött az egyházmegyében. 1938-ban felújította az 1828-ban alapított első magyar nyelvű tanítóképző intézetet. 1927-ben hagyta jóvá a szegények gondozására az Egre Norma működését. *Oslay* Oszvald egri ferences házfőnök 1926-ban dolgozta ki a programot. Azt a célt tűzte ki, hogy összefogva minden felekezettel, a társadalommal, megoldást nyújtson a szegények gondjaira. Létrehozta a *Szegényügyi Hivatalt* és megalakult a Szegénygondozó Nővérek rendje. Az önkéntes nők - részekre osztva a várost - gyűjtéseket szerveztek a szegények javára. A kezdeményezést 1936-ban a kormány, Magyar Norma néven az egész országra kiterjesztette. Az egri dohánygyárban, saját költségén 1916-ban bölcsődét alapított. Az érseki uradalmakban nagy figyelmet fordított a szociális kérdések rendezésére. A XI. Pius pápa által kiadott *Quadragesimo anno* enciklika (1931) szellemiségében, bevezette a családi munkabért, házasságkötési, születési, temetési segélyezést. A keresztényszociális mozgalmat, anyagi és erkölcsi tekintetben is támogatta (egyházmegyei képviselői: dr. Nagy János egri kanonok, Bozsik Pál gyöngyösi plébános, Király János földműves). A 20. század első felének egyik haladó gondolkodású és szociálisan érzékeny főpapja volt. Erről számos alapítványa, adománya tanúskodik. Az első világháború alatt - 1914 nyarától - kórházat létesített 40 sebesült katona részére a pusztamonostori nyaralójából. Szívén viselte a háború áldozatainak, hadiárváinak, hadirokkantjainak ügyét. 1914. augusztus 1- 1917. július 1. között, 56 612 koronát fordított a háború áldozatainak megsegítésére.

Közéleti tevékenysége

Nagy mecénása, támogatója volt a kutatóknak. Tagja volt a Magyar Tudományos Akadémia igazgatóválasztmányának (1917), mely intézmény céljaira 10 000 koronát adományozott. Az egri polgárőrség létrehozásához 20 000 koronával járult a Horthy Miklós kormányzó által alapított, Vitézi Rend heves megyei céljaira 100 hold földet adományozott (1921). A trianoni békediktátumot követően az elcsatolt részekről, Egerbe települőknek 30 000 koronát juttatott. 1921-ben az egri Múzeum Barátok Egyesületének - melynek 1917-től tagja volt - adományozott 10 000 korona összegből tudta megvásárolni az egyesület a Rákóczi-kupát. Több társaság és egyesület választotta tagjai sorába. Alapítója volt a Szent Tamás Társaságnak (1913), tagja volt a Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaságnak (1915) a Nemzeti Kaszinónak (1916), Benczúr Művészeti Társaságnak (1921), alapító tagja Magyar Irodalomtörténeti Társaságnak (1921), tagja a Pázmány Péter Társaságnak (1922), Egri Gárdonyi Géza Társaságnak (1923). Az Egri Izraelita Hitközségnek az Egri Katolikus Legényegyletnek (1860) több alkalommal nyújtott anyagi támogatást. 1914-ben a budapesti tudományegyetem hittudományi karán, tiszteletbeli doktori címet kapott. Boldog IV. Károly királytól, 1917 januárjában kapta meg a Vaskorona rend első osztályú fokozatát. Benczúr Gyula portrét festett róla.

1943. január 28-án hunyt el, életének 92., papságának 70., érsekségének 31. évében. Testét az érseki kápolnában, majd a bazilikában ravatalozták fel. Temetése – amit Serédi Jusztinián bíboros vezetett - 1943. február 1-jén volt az egri bazilikában. Testét az altemplomban helyezték örök nyugalomra.

Irodalom:

- Eszterházy Károly emlékkönyv. Érseki Gyűjteményi Központ, Eger, 1999.
- Pyrker emlékkönyv. Eger, 1987.
- Sugár István: Az egri püspökök története. Budapest, 1984., Szent István Társulat
- Szecskó Károly: Dr. Szmrecsányi Lajos egri érsek (1851-1943). In.: Magyar Egyháztörténeti Vázlatok, 1995/3-4, 151-158.p.
- <https://uni-eszterhazy.hu/hu/egyetem/egyetem/eszterhazy-karoly-1053>

FŐEGYHÁZMEGYEI KRONOLÓGIA

(részlet)

*Segédanyagként a Neves egri püspökök
hittanversenyhez*

Készítette:

Buda Péter
rektor

1699 Telekesy visszatér Egerbe

Hiába szabadult föl Eger a török uralom alól, az akkori püspök, Fenesy György mégsem tért vissza székvárosába. Ezt az 1699-ben kinevezett Telekesy István tette meg még kinevezésének évében október 28-án. Bár a püspöki rezidencia lakhatatlan volt, és eleinte a jezsuitáknál lakott, mégis energikusan látott munkához, hogy városának és egyházmegyéjének szomorú állapotán javítson. Az egyik legfontosabb lépése, hogy az égető paphiányt egy szeminárium alapításával enyhítse. Már 1700-ban kérte a káptalantól, hogy mondjanak le a bélháromkúti apátság jövedelméről a papnevelde javára és házat is vásárolt erre a célra. A szeminárium alapítólevelét csak 1709-ben adta ki, de már előtte is folyt a papképzés, ha akadozva is. A városban található Szent Mihály templomot választotta székesegyházának és el is kezdte a felújítását, de végül le kellett bontani és egy szerény barokk templomot építettek helyette, amelynek elkészültét már nem élte meg. A Rákóczi szabadságharcban mindvégig kitartott a fejedelem oldalán.

1761 Eszterházy Károly

Eszterházy Károly 1761-ben a Váci Püspökség éléről nyert áthelyezést Egerbe, de egy évig még ott maradt és csak 1762. június 29-én érkezett meg új székvárosába. Művelt, nagy tervekkel álmodó, de szerényen élő és buzgó lelkipásztor volt, aki Eger utolsó püspökeként 1799-es haláláig kormányozta és szervezte egyházmegyéjét. Számos templomot építtetett és sok plébániát alapított. Halálakor 352 plébánia, 66 helyi káplánság és 123 segédlelkészség volt püspökségében. Gondoskodott a papi utánpótlásról is és a szeminárium épületére először a harmadik emeletet építtette, majd az egész déli szárnyal bővítette. Leglátványosabb műve azonban az universitasnak szánt Líceum épületének elkészíttetése volt Gerl József, majd Fellner Jakab tervei szerint. A négy fakultásosnak tervezett egyetemet nagyszerű könyvtárral szerelte fel, a díszítéséhez pedig neves művészeket alkalmazott, mint Franz Anton Maulbertsch vagy Kracker János Lukács. A csillagvizsgálót Hell Miksával tervezettette meg. Sajnos mindezen anyagi és szellemi erőfeszítések ellenére sem kapta meg az uralkodótól az egyetemi rangot. Eszterházy püspök Markhot Ferenc megyei főorvossal az országban elsőként itt, Egerben kezdték el az orvosképzést 1769-ben. Az uralkodói jóváhagyás hiányában azonban ez is elsorvadt. Eszterházy Károly bátran védte az egyház jogait II. József egyházpolitikájával szemben.

1804 Az egyházmegye felosztása és érseki rangra emelése

Az óriási, egész Északkelet Magyarországot felölelő Egri Püspökség felosztásának gondolata már Erdődy Gábor püspök fejében megfordult, de a káptalan ellenállásán a terv zátonyra futott. A Mária Terézia idejében lezajlott egyházmegyei rendezésekből is kimaradt Eger, és II. Józsefnek sem sikerült eredményt elérnie. Eszterházy Károly halála után évekre főpásztor nélkül maradt az egyházmegye a napóleoni háborúk és a Szentszék zaklatott állapota miatt. I. Ferenc király ebben a helyzetben elevenítette fel a fölosztással kapcsolatos terveket. A két vagy három részre osztás volt még kérdéses. A káptalan most is tiltakozott, de eredménytelenül. Végül VII. Pius pápa 1804. augusztus 9-én kelt bullájában három részre osztotta az egyházmegyét. Északi részéből megszületett a Kassai Püspökség, keleten pedig a Szatmári Püspökség. Megtörtént a javadalmak arányos elosztása is. Ezzel egyidejűleg Eger érseki rangot kapott és a két új püspökségen kívül az egri érseki tartományhoz csatolták még a rozsnyói és a szepesi egyházmegyét. Eger első érseke a korábbi nyitrai püspök, Fuchs Xavér Ferenc lett.

1826 Pyrker János László

Fischer István érsek 1822-ben elhunyt és utána éveken keresztül nem volt betöltve az egri érseki szék, végül I. Ferenc király Pyrker János László velencei pátriarkát nevezte ki főpásztornak, amit a pápa is megerősített. Az egyházmegye harmadik érsekét 1827. szeptember 18-án iktatták be. Megépítette az érseki palota déli szárnyát, ahol Itáliából hozott értékes képgyűjteményét kívánta elhelyezni. A festményeket aztán az 1832-36-os országgyűlésen az újonnan alapított Nemzeti Múzeumnak adományozta. Egerben rajziskolát alapított és ő hívta életre az ország első magyar nyelvű tanítóképzőjét 1828-ban. Sokat tett a gyógyfürdőért is. Ő volt, aki az Eszterházy által visszaszerzett egri várat megmentette az enyészettől és elhelyezte benne Dobó István síremlékét és kialakította a Kálváriát. Leglátványosabb műve volt, hogy a régi székesegyházat elbontatta és helyette megépítette a mai bazilikát, amelyet 1837-ben szenteltek föl. Mindezen művei közben vizitálta egyházmegyéjét és új plébániákat is alapított. Irodalmi tevékenysége is számottevő, verseit német nyelven írta. 1847. december 2-án hunyt el Bécsben.

1837 A székesegyház fölszentelése

Pyrker érsek - a Telekesytől és Erdődytól örökölt kis barokk Szent Mihály templomot, melyet már Eszterházy is újjá akart építtetni – nem tartotta méltó székesegyháznak, ezért egy új építést határozta el. Hild József tervei nyerték el tetszését ezért a régi templom elbontása után 1831-ben ennek megvalósításába kezdett. A székesegyház szobrait és domborműveit Marco Casagrande olasz művész készítette. A homlokzat csúcsán a hit, remény és szeretet, az előtte húzódó lépcsősor mellett pedig Szent Péter és Szent Pál apostol, valamint Szent István és Szent László király szobra áll. A bejárat fölött ez a felirat áll: VENITE ADOREMUS DOMINUM (Jöjjetek, imádjuk az Urat). Az új székesegyházat 1837. május 6-7-én szentelte föl Pyrker érsek. Az ünnepi beszédet Lonovics József akkori csanádi püspök, majdani egri érsek mondta. Az épület már állt, de a belső díszítése még hosszú időt vett igénybe. Az orgona Bartakovics érsek alatt készült el, a festés pedig csak 1950-ben Takács István freskóival fejeződött be, de mind a mai napig alakul és változik. Az utóbbi időkben kapott például új üvegablakokat és bronzkapukat. 93 méteres hosszával Magyarország második legnagyobb temploma. 1970-ben VI. Pál pápa basilica minor rangra emelte.

1912 Szmrecsányi Lajos

Samassa bíboros úr halála után koadjútora, Szmrecsányi Lajos követte őt a főpásztori székből. Érsekségének első időszakára esett az I. világháború, amikor az érseki palotában hadikórházat rendezett be. 1917-ben, amikor szinte egész Gyöngyös elpusztult a hatalmas tűzvészben, sokat tett a város újjáépítéséért. Az elesettek iránti érzékenysége a későbbiekben is megmaradt, hiszen az ő támogatásával működött az Egri Norma, amely székvárosának szegényeit segítette. Az 1919-es kommün idején maga is üldözést szenvedett, kétszer is letartóztatták, de ezeket türelemmel viselte. Trianon szétforgácsolta érseki tartományát, hiszen a Szepesi Püspökség egészében, a Kassai, Rozsnyói és Szatmári Püspökség pedig nagyjából, székhelyeikkel együtt az országhatáron kívül rekedtet. Az itt maradt részek kormányzása ideiglenesen az egri érsek feladata lett. A két háború között sokat tett az oktatásért. Számos iskolát és kollégiumot alapított, előmozdította az orsolyiták és ferencesek új házainak létrejöttét. Új plébániákat és lelkészségeket alapított. A lelkipásztorkodás eredményesebbé tételének érdekében egyházmegyei zsinatot hívott össze 1931-ben, majd 1942-ben egy újabbat. Az idős főpásztor 1943. január 28-án hunyt el székvárosában.